

/logo/	TIEDONJULKISTAMISEN NEUVOTTELUKUNTA Hallituskatu 2 B 00170 Helsinki p. (09) 228 69236 info@tjnk.fi www.tjnk.fi	DELEGATIONEN FÖR INFORMATIONSSPRIDNING Regeringsgatan 2 B 00170 Helsingfors tfn 09-228 692 36 info@tjnk.fi www.tjnk.fi	COMMITTEE FOR PUBLIC INFORMATION Hallituskatu 2 B 00170 Helsinki t. +358 9 228 69236 info@tjnk.fi www.tjnk.fi
--------	--	--	---

STATENS PRIS FÖR INFORMATIONSSPRIDNING 2011

Pris för livsverk till redaktören, pol.lic. Teuvo Peltoniemi för exemplarisk och fördomsfri spridning av information

Polities licentiat Teuvo Peltoniemi har gjort ett långt och omfattande livsverk inom kommunikation i social- och hälsosektorn, bl.a. som utvecklare av telefon- och webbtjänster, som expert på datasamhällsprojekt för social- och hälsovården, som vetenskaplig skribent och som produktiv författare. Peltoniemi insåg långt tidigare än folk i allmänhet datateknikens potentiella möjligheter att vara till hjälp för människorna, och han byggde upp funktionella tjänster med den nya tekniken som stöd. Han arbetar fortfarande aktivt som bloggsribent i webbpublikationer och i sociala medier. Många av de problem som Teuvo Peltoniemi tar fram gäller ämnesområden som anses ”svåra” och som ofta förtigs, som alkohol, droger, våld och övergrepp på barn. Han har också tagit upp till debatt angelägna teman i anslutning till utbildning, invandring, trafik och internetberoende. Under sin hela karriär har han varit internationellt inriktad, såväl inom det nordiska samarbetet som i flera projekt på EU-nivå. Som journalist och facklitteraturförfattare har han insamlat material bl.a. i USA, Sydamerika, Japan och Korea.

Under sitt arbete som informatör vid Helsingfors stads nykterhetsbyrå grundade Teuvo Peltoniemi år 1984 en på bandinspelningar baserad informationstjänst, *Päihdepubelin*, med rusmedelsinformation per telefon. Ett par år senare, redan innan Internet fått allmän spridning, utvecklade Peltoniemi tjänsten *Päihderuutu*, som byggde på modembaserade, separata nät. Tjänsten bestod av informationsinslag och interaktiva samtal, med bl.a. Commodorebaserade datorspel om alkoholbruk. Peltoniemi insåg att människor tack vare datateknologi kunde få hjälp, inte bara utan bindningar till tid och rum utan också anonymt. Som Teuvo Peltoniemi själv sade: ”Tack vare telematin kan identiteten skyddas, den sociala och psykologiska distansen regleras. Det gör att människorna kan undgå besvärande situationer där de s.a.s. tappar ansiktet, och följden är att trösklarna sänks för både sökandet och givandet av hjälp.”

År 1987 bytte Teuvo Peltoniemi jobb och blev informatör för A-klinikstiftelsen. Med sina medarbetare fortsatte han med utvecklingen av digitala tjänster, nu under namnet *Droglänken*. Denna länk, på finska *Päihdelinkki*, har efter hand expanderat och gjorts mångsidigare, och är idag ett informationscentrum som i flera språkvarianter ger olika målgrupper fakta och upplysningar, medietjänster, självhjälp, stöd av likasinnade, betydande diskussionsämnen samt både öppna och slutna grupper. Särskilda sidor med inriktning på specifika målgrupper är bl.a. *Lasinen lapsuus* och *Varjomailma*. Teuvo Peltoniemi har också medverkat i produktionen av många andra webb-, telefon- och SMS-tjänster. De av A-klinikstiftelsen producerade tjänsterna som nås via webben och med mobiltelefon anlitas numera av över 100 000 personer varje månad.

Teuvo Peltoniemis arbete har i hög grad uppmärksamats internationellt, och servicekoncept av typen Droglänken har införts i nästan alla europeiska länder. Teuvo Peltoniemi utsågs till Årets informatör år 2006 och Årets faktaskribent år 2007. Hösten 2010 tilldelades han ett specialpris för

rusmedelsinformation. Teuvo Peltoniemi är fortfarande eftersökt som föredragshållare och utbildare på många håll i världen.

Peltoniemi har, mångsidigt och brett, inför en bred publik fört fram resultat av vetenskap och forskning och förmedlat dessa resultat till de aktiva inom social- och missbrukararbetet. Han har varit aktiv både som expert på substansen i social- och rusmedelsvården och som förmedlare av information mellan forskning och media, bl.a. i journalistsammanslutningar och i föreningarna för vetenskapliga skribenter och samhällskommunikation.

De webbtjänster som uppstått tack vare Teuvo Peltoniemi är en viktig del av det nyskapande av social- och hälsosektorns paradigmer som möjliggörs av datasamhället. Systemen för förebyggande vård och terapi blir effektivare och får bättre spridning. Webbtjänsterna innebär också att hälsodoktrinen demokratiseras: mängden data ökar samtidigt som informationens kvalitet, särskilt dess tillgänglighet, förbättras.

Pris för livsverk till professor Lea Pulkkinen för hennes arbete inom psykologisk forskning samt för hennes mångsidiga informationsspridning utgående från detta arbete.

Lea Pulkkinen var professor i psykologi vid Jyväskylä universitet åren 1972 - 2005. Hon doktorerade i psykologi år 1970 och har varit gästforskare i USA, Storbritannien och Tyskland. Hon var sitt universitets dekanus och chef för sin institution samt biträdande chef för forskningscentret Agora i anslutning till Jyväskylä universitet. Hon är en av grundarna av Perhetutkimuksen keskus, det tvärvetenskapliga centret för familjeforskning.

Lea Pulkkinens specialgebit är studier av hur människans personlighet och sociala egenskaper utvecklas. Hon har sammanställt ett omfattande uppföljningsmaterial som blivit känt under namnet *The Jyväskylä longitudinal study* (*Jyväskylä longitudinella undersökning*); de försökspersoner som där ingår anlitas än idag av forskare. Pulkkinen inledde sin forskning inför sin doktorsavhandling och hon arbetade vidare med materialet i fyrtio års tid. Det är ett unikt material; där finns personer vilkas utveckling har uppföljts från åldern åtta till femtio år. Lea Pulkkinen arbetar fortfarande med sin forskning. Hon är medlem av ett stort antal vetenskapliga samfund och hon har tilldelats många utmärkelser. Bl.a. fick hon år 2001 Finlands Vetenskapspris och år 2003 det europeiska Aristotelespriset.

Parallellt med sin forskning och sina akademiska förpliktelser har Lea Pulkkinen haft flera förtroendeuppdrag i samhället och medverkat i nationella kommittéer, där hon har kunnat utnyttja orskningsrönen och lägga fram dem till grund för beslutsfattandet i samhället. Särskilt väl kända är hennes insatser för utveckling av tidig fostran och integrerade skoldagar.

Utöver rent vetenskapliga publikationer har Lea Pulkkinen gett ut flera faktaböcker och artiklar. I sina böcker behandlar hon väsentliga frågor i människolivet, bl.a. unga människors rökande och alkoholvanor, val av utbildning, medelålder, yrkesutveckling samt betydelsen för barns utveckling av såväl dagvård som hemuppfostan.

Hennes böcker används som läroböcker vid universitet och yrkeshögskolor, likaså som fortbildningsmaterial bland yrkesaktiva professionella. Böckerna erbjuder också en hel del information till alla som är intresserade av barn, uppfostan och utveckling.

Lea Pulkkinen är en aktiv samhällsdebattör och hon tar kontinuerligt ställning i aktuella frågor, både i intervjuer och i skrivna inlägg. Hon bidrar med upplysning och handledning i skolor och bland föräldrar, alltså personer som på fältet har med uppfostan att göra. På senare år har hon dragit nytta av

sina kunskaper som forskare genom att för en bostadsmässa rita ett modellhus, som är tänkt att tjäna en familjs olika utvecklingsfaser.

Redaktör Timo-Erkki Heino för dokument om ekonomisk politik

Redaktör Timo-Erkki Heino är väl insatt i ekonomisk politik och har förmågan att beskriva denna politik i sina tv-dokument. Han har klarat av att öppna upp och för en bred publik presentera även svårfattliga vändningar inom ekonomi och ekonomipolitik.

Timo-Erkki Heino började specialisera sig på ekonomiska ämnen under recessionsperioden på 1990-talet. Han har sagt att 1990-talets depression, trots dess olyckliga och ofta tragiska konsekvenser, får anses ha varit en guldgruva för de finländska journalisterna. Debatterna och framtagandet av depressionens orsaker och följder har enligt Heino varit så fascinerande och tankeväckande, att det nästan kändes som ett stort privilegium att få göra sådant på arbetstid.

Heino har insiktsfullt redogjort för ekonomiska kriser, med skickligt bruk av dokumentär framställning. Utmärkande för hans arbete är omfattande och grundligt förarbete, som avslöjar nya och tidigare obeaktade drag och orsakssammanhang i samhället. Han förser sina granskningar med referenser till den vanliga vardagen i Finland, ofta på ett människonära sätt.

I presentationen av Heinos program i YLEs levande arkiv om bankkrisen, konstateras det: ”Heino har en sällsynt förmåga att sammanställa ekonomiprogram som också andra än ekonomiexperter kan förstå.” ”Heino klarar av att kombinera spridningen av information med berättarkonst, och han gör det så att informationen verkligen går hem.” Det kan vi utan vidare instämma med.

Forstmästaren, lektorn i skogsekologi Petri Keto-Tokoi och forstmästaren, docenten i skogsekologi Timo Kuuluvainen, för verket *Suomalainen aarniometsä* (Den finska urskogen)

Suomalainen aarniometsä är ett sällsynt mångsidigt och välgjort fakta- och bildverk om livet i naturskogarna, skogarnas historia och deras betydelse för människan. Boken kombinerar många synvinklar, något som inte i allmänhet brukar förekomma i ett enda bokverk.

För det första bjuder boken på en initierad och ekologiskt upplagd redogörelse för skogens uppkomst efter istiden, dess livscyklar som omspannar tusentals år och det mångfacetterade samspelet mellan olika organismer. Den andra viktiga röda tråden i boken granskar mötet mellan människan och skogen ur ett socialt/ekonomiskt/historiskt perspektiv; hur människans inverkan i den gränslösa ödeskogen i stenåldern var minimal; hur människan senare med svedjebruk och tjärbränning började ha påtagligare konsekvenser, tills i och med pappers- och träförädlingsindustrins uppsving på 1800-talet naturskogarna mycket snabbt nära nog förintades under tiden för en enda trädgeneration. Numera påträffas skog i naturtillståndet nästan bara i ett fåtal naturreservat. Det var tack vare skogen som Finland blev rikt och landets välstånd skapades. Ett utilistiskt synsätt på skogarna blev allmänt: naturens enda betydelse var att utgöra råmaterial, och människans rätt att exploatera naturen ifrågasattes inte.

Den tredje dimensionen i bokverket består av skogens kulturhistoria: hur finländska målare och skribenter under konstens guldålder fann inspiration, skönhetsupplevelser, rentav helig mystik i den oförstörda skogsmarken. Konstnärerna såg i skogen en definition av det som var väsentligt finländskt.

Numera uppfattar redan en majoritet av finländarna skogens sakrala karaktär, dess skönhet och frid, medan den rent utilitaristiska inställningen alltmer har fått ge vika.

Boken ger en genomgång av hur doktrinerna om skogsbruket utvecklats. Boken presenterar skogsbrukets framtid, där skogarna tas om hand utgående från flera andra värderingar än enbart den industriella nyttan. Även ekonomiskogar kan ges urskogsliknande drag. Boken är visuellt praktfull, med högklassiga och konstnärliga skogsfotografier. Den visuella behållningen kompletteras av konstreproduktioner och åskådliga kartor.

Verkets författare Petri Keto-Tokoi och Timo Kuuluvainen, båda med forstmästarbakgrund, har över 20 års erfarenhet av forskning och undervisning om ödeskogarnas ekologi.

Biologen, faktaskribenten Lasse J. Laine och biologen, faktaskribenten Iris Kalliola, för verket *Suomen lasten luontokirja* (naturbok för barn i Finland)

Lasse J. Laine och Iris Kalliola har gemensamt sammanställt *Suomen lasten luontokirja*. Boken är ett mångsidigt och omfattande uppslagsverk som presenterar Finlands natur ur många synvinklar. Där granskas allt från stenöknar i stadsmiljö till urskogar. Boken handleder och inspirerar barnen att själva söka sig till naturen och att göra egna observationer där.

Boken serverar faktauppgifter på ett intresseväckande sätt, med inriktning på en ung läsekrets. Där beskrivs bekanta företeelser, som också förses med fascinerande förklaringar. Olika rekord och specifika drag i djurvärlden presenteras. Läsaren får bl.a. veta vilken insekt som är ensam om att kunna se och särskilja röd färg.

Särskilt får boken beröm för sitt presentationssätt, som verkligen får även barn att läsa och se på bilderna. Illustrationernas bildkvalitet är ypperlig, så att djuren faktiskt ser ut att hoppa, kräla och kvittra på bokens sidor. Blommorna prunkar praktfullt och även de avbildade miljöerna visas åskådligt.

Laine och Kalliola ger med sitt verk kunskaper och upplevelser om naturen, men de förmedlar också attitydfostran, låt vara finkänsligt och utan pekpinnar. Naturen beskrivs som en inspirerande skattkammare och källa till inre styrka, där det är upplivande och glädjande att röra sig.

Författarna till Luontokirja, Lasse J. Laine och Iris Kalliola, är båda erfarna författare. Laine är mest känd för sina fågelböcker, som utkommit i flera upplagor, men också andra aspekter av naturen behandlas mycket mångsidigt i hans böcker. Utöver böckerna som Laine själv har författat har han till finska översatt och för våra förhållanden bearbetat närmare 30 böcker om biologi. Likaså skriver Laine flitigt i tidningar och bedriver upplysning på andra sätt. Iris Kalliola har för sin del översatt ett fyrtiotal böcker om geografi och biologi till finska, och hon är författare eller medförfattare till ett tiotal originalverk.

Redaktör Jari Mäkinen för verket *Avaruuslentäjän käsikirja - Astronauttiikan aakkoset* (handbok för rymdresenärer och ABC i astronautik) och för mångsidiga, medryckande insatser som faktaredaktör i media av olika slag

Redan i mycket unga år gjorde Jari Mäkinen raketexperiment hemma på bakgården, och han kan utan svårighet identifiera vilket som helst flygande objekt som byggts av människor. I sitt arbete som redaktör och skribent har Mäkinen sin pojkaktiga entusiasm kvar, i kombination med ett ändlöst flöde av nya idéer och gedigen sakkunskap. Resultatet är texter och program som väcker läsarnas och tittarnas entusiasm. Mäkinen hanterar sina idéer med ett friskt grepp, oftast med humor, men alltid med full respekt för vetenskap och fakta.

Det är just den inställningen som gör rymdresenärshandboken så fascinerande. Det är väl inte så väldigt många av oss som likt Mäkinen verkligen skulle önska sig en karriär som astronaut eller ens vill göra en

turistfärd i rymden, men visst är vi intresserade av ämnet. Boken ger läsaren en uppfattning om hur det faktiskt känns under en resa av det här slaget. Mäkinen har intervjuat ett stort antal amerikanska, europeiska, ryska och kinesiska astro-/kosmonauter. Han har också själv upplevt viktlost tillstånd i ett jetplan som under en särskild bågformad flygbana ger passagerarna viktloshet i omkring 30 sekunder i taget.

Ett resultat av allt detta är dels ett gediget informationspaket om rymdflygningarnas historia, dels en inlevelsefull berättelse om vardagslivet under en rymdfärd. Helt triviala saker som att äta och dricka, göra toalettbestyr och sova kräver en hel del arrangemang i rymden. Mäkinen berättar också hur man klarar av sex i viktlost tillstånd.

Boken är anslående utseendemässigt, eftersom verket kan läsas i valfri riktning. Innanför främre omslaget är själva handboken, men om boken vänds om har läsaren framför sig ABC i astronautik, m.a.o. en koncentrerad vokabulär om rymdfärder. Någon alldeles unik lösning är det här ju inte, men förklaringen är nog unik: i viktloshet spelar det ingen roll hur boken är vänd.

Regissören och manusförfattaren Joonas Neuvonen, manusförfattaren och klipparen Sadri Cetinkaya, manusförfattaren Venla Varha, producenten Oskari Huttu samt producenten Jesse Fryckman, för dokumentärfilmen Reindeerspotting - flykten från jullet

Reindeerspotting. Pako joulumaasta är en enastående och stark beskrivning av ett knarkproblem ur en ung mans synvinkel, med personen själv och hans omgivning som berättare – på ett språk som står dem nära.

Reindeerspotting visar att man också med anspråkslös teknik kan skapa övertygande dokumentärfilm, om bara idén håller. Den skickligt gjorda klippningen bidrar till att fånga publikens intresse.

Reindeerspotting sprider ur samhällets synpunkt ytterst angelägen insiderinformation, som annars är lätt svårgänglig. Debatten i media om filmens åldersgränsklassificering och särskilt huvudpersonens tragiska död efter avslutad inspelning har gett filmen ökad uppmärksamhet, samtidigt som det har kommit fram hur svårgripligt, rentav riskabelt, filmens ämnesområde är. Dokumentet är ett starkt inlägg i drogupplysningen, som annars dessvärre ofta blir konventionell och moraliserande. *Reindeerspotting* moraliserar inte, men filmen får publiken att ta moralisk ställning.

Dokumentären når ut till olika åldersgrupper och den är inte bunden till tid och plats. Verket är tankeväckande: Om sådant här händer i Rovaniemi, så kan det lika väl hända hos oss – det kanske sker just med våra barn och deras umgänge.

Dokumentären *Reindeerspotting – Pako joulumaasta* får sin publik att fundera över vad det var som gick snett, och vad vi eventuellt kan göra för att det hela inte ska hända igen.

Redaktör Hanna Nikkanen för undersökande journalistik, särskilt för verket Viaton imperiumi (Det oskyldiga imperiet)

Hanna Nikkanen bok *Viaton imperiumi* ger inblickar i finländska storföretags verksamhet ute i världen. Läsaren förs till gruvor i Kongo, demonstrationer i Iran och massafabriker i Brasilien. Boken visar hur det tidigare så lilla Finland numera blivit ett betydelsefullt land, vars företagsverksamhet till exempel skogsindustri och datateknik har konsekvenser för medborgarnas välbefinnande i många andra länder.

Nikkanen ger exempel som hon med undersökande metodik tagit fram för att belysa begrepp som företagsansvar, så att läsaren själv börjar fundera över vilka krav vi borde ställa på de finländska

företagen. Visst är det enligt Nikkanen helt möjligt att bedriva etiskt hållbar affärsverksamhet, men för det krävs det inte bara medvetna val från konsumenthåll utan också politisk reglering.

Hanna Nikkanen har gett prov på motsvarande grundlighet i sitt arbete som undersökande journalist, bl.a. när hon skrivit om digitala rättigheter, Latinamerika, invandring och medborgaraktivism. Nikkanen har medverkat till grundandet av nätverket *Indymedia* för skapande av öppen webbjournalistik, och hon har varit chefredaktör för webbpublikationen *Fifi*.

Filosofie doktorn, docent Teemu Keskisarja för verket *Vihreän kullaan kirous — G. A. Serlachiusen elämä ja afäärit* (det gröna guldets förbannelse, om G.A. Serlachius' liv och affärer)

Teemu Keskisarjas biografiska verk *Vihreän kullaan kirous — G. A. Serlachiusen elämä ja afäärit* kombinerar personhistoria med en redogörelse över den finländska träförädlingsindustrins utveckling och de tidiga faserna av landets utrikeshandel. Verket för fram ett råmaterial som i Finlands ekonomiska historia inte betonats särskilt mycket, nämligen träet, som behövdes rent konkret av industrialismen som byggmaterial men också var en förutsättning för massutgåvor som tidningar och litteratur, med andra ord den informationsspridning som kunde nå stora delar av befolkningen. Keskitalo beskriver också förtjänstfullt den dåtida nätverksbildningen, i form av kopplingar mellan politiken och företagslivet.

Det finns en hel del material om personer som är motsägelsefulla, framgångsrika och just därför speciella i historiens flöde, förutsatt att de senare generationerna inte sovrat alltför hårdhänt i dokumenten. Till glädje för författaren och hans läsare har Serlachius skriftliga kvarlåtenskap bevarats i rikliga mängder. Teemu Keskisarja tar uttrycksfullt och på kornt fram mycket väsentligt om föremålet; Gustaf Adolf Serlachius som person gestaltas i verket som en livfull personlighet, en pappersdemon och ”en dålig människa” – som han själv beskrev sig bland sina samtida.

Teemu Keskisarjas framställning ger dock sina läsare en betydligt bredare bild än bara en beskrivning av en motsägelsefull, prominent person. Författarens starka sida är nämligen hans förmåga att sammankoppla biografien över G.A. Serlachius med en analys av skogsindustrins födelse som grund för Finlands välstånd.

En klar fördel med verket är det systemiska greppet: det tas inte fram ett enda, enstaka skäl till skeendena, utan personliga egenskaper, nationella faktorer och globala trender sammanflätas i boken till en fascinerande och läsarvänlig helhet.

Klasslärare Mika Vanhanen, för grundandet och ledningen av webbskolan *Environment Online*, ENO

Webbskolan, vars grundare och förgrundsfigur Mika Vanhanen är, *Environment Online* (<http://www.enoprogramme.org/>), är en internationell skolsajt för hållbar utveckling, som används i 150 länder och används av sjutusen skolor. Antalet elever räknas i hundratusental, och nätverket vidgas hela tiden.

Eleverna i webbskolan ENO studerar miljökunskap och producerar information om den egna miljön. Skolfunktionen är ”global och lokal”, ”online” och ”off line”: undervisningen är elevorienterad och probleminriktad, den koncentrerar sig på ämnesshelter som sedan bearbetas både lokalt och i webbgemenskapen. De kampanjveckor som anordnas som avslutning på temabehandlingarna höjer medvetenheten om de ämnen som behandlats. Skolans teman, förutom miljörelaterade ämnen och hållbar utveckling, har att göra med internationalism, möten mellan olika kulturer och respekt för dessa.

ENO bygger inte bara på modern teknik, utan konst hör också till metoderna. En trädplanteringssång, *Hi and Ho, we plant trees* och teaterpjäsen *Livets droppar* skapar kommunikation också utan webbkontakter. Eleverna i webbskolan håller också på med att producera en bok på webben. *Peace Forest*, fredsskogen, kommer att publiceras i september 2011 (<http://www.enotreeplay.net/>).

Den på hållbar utveckling inriktade webbskolan *Environment Online* är ett skolexempel på samhörighet i inläring, kunskapsproduktion och spridning av dessa kunskaper. Skolan har redan vunnit internationell erkänsla och flera pris, och är välkänd internationellt. Primus motor för skolan är en finländare, klasslärare Mika Vanhanen. Det var han som kopplade samman datanäten och undervisningen och skapade den gemenskap, som gör det möjligt att sprida de bästa idéerna inom miljöfostran över hela världen, samtidigt som eleverna kan främja sina språkkunskaper och växa till sig som världsmedborgare.